

Alături de Constantin Isăcescu, am efectuat, în lunile august-septembrie 1982, o săpătură de salvare în tell-ul gumelnițean Malu Roșu de la Sultana, comuna Mânăstirea, județul Călărași.

Malu Roșu este numele dat de localnici tell-ului, deoarece, privind dinspre lac Iezerul Mare al Mostiștei în râpa care secționează așezarea, se vede chirpiciul ars la roșu, rămășiță a locuințelor și cuptoarelor.

Colegul Isăcescu și-a continuat cercetarea în șanțurile VI, VII și VIII, pe mijlocul așezării, iar eu am trasat și cercetat șanțul IX pe partea sudică a tell-ului și șanțul X pe latura nordică. Ambele secțiuni au avut lungimea de 30 m și lățimea de 3 m și se aflau în apropierea ruștii bruște de pantă, dintre tell și două viroage foarte abrupte, care-l mărginesc la nord și sud. Spre vest tell-ul era apărat cu un șanț cu val, interceptat de colegul C. Isăcescu într-o săpătură anterioară.

Așezarea eneolitică gumelnițeană de la Sultana - Malu Roșu a fost cercetată de-a lungul a aproape șase decenii de Ion Andrieșescu, Vladimir Dumitrescu, Niță Angelescu, Barbu Ionescu, Constantin Isăcescu și subsemnatul, cu rezultate deosebit de spectaculoase, printre care și cel mai mare, ca număr de piese, tezaur din aria nord-dunăreană a culturii Gumelnița-Karanovo VI.

În anul anterior, 1981, C. Isăcescu descoperise în S VI, o locuință, pe care pe bună dreptate o numise *a olarului*, deoarece conținea foarte multe vase întregi, între care străchinile și castroanele erau puse vraf, unul într-altul.

Eu am avut șansa să descopăr în S IX la numai 3,50 m distanță de locuință, cuptorul olarului, cu un extraordinar de bogat material ceramic 13 saci mari plini cu cioburi de vase, majoritatea întregibile, aparținând categoriei fazei Gumelnița A 2¹⁾.

În sfârșimăturile cuptorului de olar, descoperit de mine cuptor prăbușit încă din vechime - am găsit 11 piese de aur, în timp ce la Vidra²⁾ s-au găsit 2 piese, la Vărăști³⁾ 6, la Gumelnița⁴⁾ 3, la Vlădiceasca⁵⁾ 1 piesă, la Chirnovi⁶⁾ 3 obiecte, în sfârșit, la Crăsani⁷⁾ 1 piesă (?).

Deci în șase localități din aria nord-dunăreană a culturii Gumelnița-Karanovo VI, au fost descoperite 16 piese de aur, în a șaptea cea de la Sultana, Malu Roșu am descoperit 11 obiecte, deci în șapte așezări sau necropole, în total s-au găsit 27.

De remarcat că dintre cele șapte tezaure găsite la nordul Dunării, cel de la Sultana este cel mai mare ca număr de piese, dar al doilea ca greutate 36, 17 g față de masiva brățară de la Vlădiceasca 80 g.

În aria sud-dunăreană a culturii Gumelnița-Karanovo VI, s-au găsit numai patru tezaure: la Ruse⁸⁾, Hotnița⁹⁾, Koșarița¹⁰⁾ și Varna¹¹⁾. Acesta din urmă (în două necropole) este copleșitor ca număr de piese și greutate.

Revenind la tezaurul de la Sultana, acesta după cum am arătat mai sus, cuprinde 11 piese, grupate în 5 categorii, după cum urmează:

1. Trei statuete bombate (convex-concave) rotunde, având în centru un orificiu mare, iar la margine o prelungire în formă de trapez, care marchează capul, perforat de două orificii mici, care marchează ochii. Ele sunt confecționate din tablă subțire de aur, prelucrată prin ciocănire. Figurinele reprezintă, într-o formă stilizată, femeia în momentul nașterii¹²⁾ și fără îndoială aveau un rol magic.

a) Statuetă discoidală, cu trapez. (Fig. 1 a). Diametrul 4,6 cm, grosimea 0,6 mm, greutatea 9,480 g.

b) Statuetă discoidală cu trapez. (Fig. 1 b). Diametrul 3,9 cm, grosimea 1 mm, greutatea 10,250 g.

c) Statuetă discoidală, cu trapez, dar trapezul lipsește fiind rupt la nivelul orificiilor care marchează ochii. (Fig. 1 c). Diametrul 2,6 cm, grosimea 0,5 mm, greutatea 2,600 g.

Aceste trei obiecte sunt asemănătoare, dar nu identice ca formă, cu una din statuetele de la Vidra¹³⁾.

Interessant este că, în Muzeul Oltenița, avem o copie în lut¹⁴⁾ a statuetelor de aur cu trapez, dar care nu are orificiul mare din mijlocul discului. Aceasta dovedește cât de necesare le considerau gumelnițenii, dacă în lipsa aurului, făceau replici dintr-un material așa de comun ca lutul.

Obiectele din această categorie datează din Faza Gumelnița A 2.

2. Statuete discoidale, fără trapez și orificiul mare central, convex-concave, cu două mici orificii care marchează ochii.

a) Statuetă discoidală¹⁵⁾ (Fig. 2). Diametrul 1,5 cm, grosimea 0,5 mm, greutatea 0,450 g.

b) Statuetă discoidală, sfărâmată la recoltare în 36 de bucățele. Greutatea 0,490 g.

Și din această categorie avem la Oltenița 7 replici¹⁶⁾ în lut, evident mai grosolan executate decât cele de aur.

Această categorie de obiecte datează din Faza Gumelnița B 1.

Coexistența acestor două categorii de obiecte, datând din faze diferite duc la concluzia că tezaurul de la Sultana, a fost acumulat într-o perioadă mare de timp (câteva secole) și ascunse în sfărâmăturile cuptorului mult după

leșirea acestuia din uz. Repet afirmația de la începutul articolului de față, toată ceramica găsită în zona cuptorului aparține Fazei Gumelnița A 2.

3. Saltaleoni¹⁷⁾ din șuviță de aur. Fig. 3, a, b, c, d:

a) Lungimea 4,5 cm, diametrul 4,5 mm, grosimea 0,4 mm.

b) Lungimea 5 cm, diametrul 4 mm, grosimea 0,4 mm.

c) Lungimea 2,4 cm, diametrul 3 mm, grosimea 0,4 mm.

d) Lungimea 2,2 cm, diametrul 3,5 mm, grosimea 0,4 mm.

Toate cele patru saltaleoni au greutatea de 7,350 g.

4. Lănțișor (Fig. 4), format din șapte verigi de sârmă de aur. Sârma are secțiune circulară.

Lungimea 7 cm, greutatea 5,30 g, grosimea verigilor 0,6 mm. Lănțișorul este deocamdată unicul găsit în aria culturii Gumelnița-Karanovo VI¹⁸⁾.

5. Verigi din șuviță de aur¹⁹⁾ (Fig. 5). Diametrul 0,7 cm, lățimea 2 mm, grosimea 0,4 mm, greutatea 0,230 g.

Obiectele au fost confecționate din aur nativ și, deoarece n-au putut fi analizate din punctul de vedere al compoziției, recurg la analiza făcută în Bulgaria, la Hotnița, și anume: aur 92,30%; argint 7,50%, foarte puțin fier, cupru și plumb.

Cum în aria nord-dunăreană a culturii Gumelnița-Karanovo VI, nu există nici zăcăminte, nici nisip aurifer în râuri, este limpede că aurul tezaurului de la Sultana are origine sud-dunăreană, ba chiar mai mult, datorită similitudinii până la identitate cu unele piese de la Hotnița, Ruse și Varna, ele au fost chiar confecționate la sud de Dunăre.

Alături de aceste obiecte de aur, la Sultana în același loc, au fost găsite și câteva mărgelile de șist calcaros, în formă de rosete și butoiaș (Fig. 6), de asemenea prezente la Varna²⁰⁾.

Cum la nord de Dunăre, obiecte de aur, provenite din necropole au fost găsite doar la Vărăști (vezi nota 3) și Chirnovi (vezi nota 6), tot comparativ cu marele tezaur de la Varna, ne putem aștepta ca în cazul cercetării unor noi necropole la Chirnovi, Gumelnița, Vlădiceasca, Măriuța, Sultana etc. numărul obiectelor de aur să sporească vertiginos.

NOTE

1. Studiarea cuptorului și a materialului ceramic, le-am cedat domnului Mihai Șimon, de la Institutul de Arheologie București.

2. Eugen Comșa, în *SCIVA*, 2, tomul 25, 1974, P.181, Dinu V.Rosetti, în *PMMB*, 1, 1934, pp. 23-46.. Vezi Eugen Comșa, în *Apulum*, XII, 1974, pp. 13-23. Același autor. *Neoliticul pe teritoriul României considerații*, București, 1987, Fig. 24/7, 8.

3. Eugen Comșa, art. cit. în *Apulum*, XII, 1974 și *op.cit.* 4 din cele 6 piese au fost găsite în M 55.

4. Hortensia Dumitrescu, în *Dacia*, N.S., 5, 1961, p. 79, Fig. 7 și pp. 80-81; Eugen Comșa, în *Apulum*, XII, 1974, Fig. 11/5, 6 și *Neoliticul ...*, Fig. 24/5, 6; Vladimir Dumitrescu, în *Dacia*, I, 1924, Fig. 9, obiectul 8, dar Fig. 9 probabil din greșeala desenatorului nu are decât 7 obiecte. Același autor, în *Dacia*, 1925, pp. 29-103, Fig. 75 și în *IPEK*, 12, 1939, p. 38 și 43.

5-6. Obiectele sunt deocamdată inedite. Mulțumesc și pe această cale domnului Done Șerbănescu, pentru informație.

7. Este vorba de o mărgică, la Ion Andrieșescu, *Piscul Crăsani*, București, 1924, p. 92, despre care autorul spune doar că nu poate fi dacică, Fig. 270 de la p. 88, în care desenul este destul de confuz imprimat. Totuși distinsul neolitician Vladimir Dumitrescu afirmă în art. cit., *Dacia*, II, 1925, p. 99, că piesa este gumelnițeană. Semnul de întrebare din text se referă la inexistența, la Piscul Crăsani, a unui strat gumelnițean, acolo găsindu-se doar cultura Boian, faza Bolintineanu și Latène dacic. Obiectul pierdut între timp, poate fi totuși gumelnițean, deoarece în săpături s-au mai găsit obiecte dispartate aparținând altor epoci decât cele apărute în straturile cercetate. Înșuși semnatarul acestor rânduri, a găsit, între cioburi aparținând culturii Cernavodă 2, o săgeată de bronz, cu secțiune triunghiulară, de tip scitic. Înclin deci să cred că domnul Prof. Vladimir Dumitrescu are dreptate.

8. Ghiorghe Ghiorghev și Nicola Anghelov, în *Izvestija na Arheologhiceskia Institut*, XXI, Sofia, 1957, p. 98, Fig. 58.

9. Nicola Anghelov, în *Arheologhija*, Sofia, I, 1959, 1-2, p. 45.

10. Vasil Micov, în *Izvestija*, Sofia, 7, 1934, p. 209.

11. Ivan Ivanov, *Sakrovista na Varnenskis halcoliten*, Sofia, 1978.

12. Conf. părerii Hortensiei Dumitrescu, art. cit. p. 88 și nota 31, precum și Eugen Comșa, în *SCIVA*, Tom 25, 2, 1974, p. 189.

13. Eugen Comșa, *Neoliticul* Fig. 24/7, p. 177. De asemeni Dinu V. Rosetti, art. cit., în *PMMB*, 1, 1934, pp. 23-26, Fig. 2/1. La Hotnița, N. Anghelov, în *Arheologhija*, Sofia, I, 1959, 1-2, p. 45. La Varna, Ivan Ivanov, *op.cit.* Fig. 14, M 43, Fig. 27, Pl. 14; Pl. 17, M 2; Pl. 19, M 31, Pl. M 36.

14. Piesa este expusă în expoziție.

15. La Ruse, Ghiorghe Ghiorghev, art. cit., Fig. 58, p. 98. La Varna, Ivan Ivanov, *op. cit.* Fig. 25, Pl. 15, M 11; Pl. 16, M 36; Pl. 36, M 3.

16. Găsite la Gumelnița și Căscioarele Ostrovel.

17. Varna, *op. cit.*, Pl. 15.

18. La Varna, *op. cit.*, există verigi simple, nelegate între ele Fig. 15, Pl. 7 M 1; Pl. 15, Pl. 20, M 43.

19. La Varna, *op. cit.*, P. 19, M 31.

20. *Op. cit.*, Fig. 37 și Pl. 38. Tot aici apar însă și mărgice sondele de aur, Pl. 26, M 36; runde și butoiaș tot de aur în Pl. 31, M 43.

LE TRÉSOR DE SULTANA (Résumé)

L'auteur décrit un trésor énéolithique de Gumelnița, tout en or, qui se trouve à Sultana, dans le tell Malu Roșu, département de Călărași.

Le trésor qui est le plus grand, en tant que nombre de pièces, de l'espace nord-danubien de la culture Gumelnița, comprend:

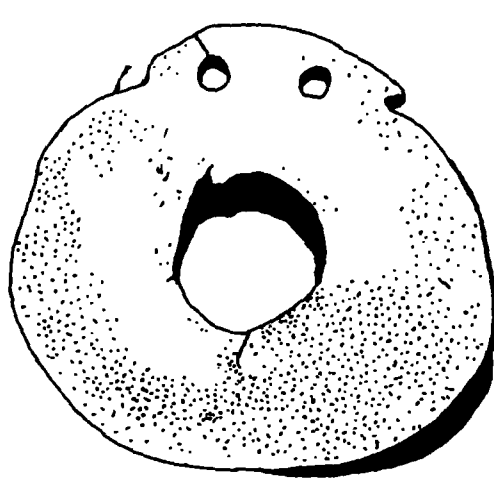
Trois statuettes en forme de disque, ayant au centre un grand orifice, et à l'extrémité du disque, un prolongement trapézoïdale perforé par deux petits orifices, deux statuettes (l'une des deux écrasée) en forme de disque, avec deux petits orifices à l'extrémité. Ces deux types de statuettes sont bombées, convexes-concaves et représentent des femmes enceintes, et elles sont confectionnées en tôle d'or.

4 (quatre) pièces de *saltaleone* usinées, aussi, en tôle délicat d'or.

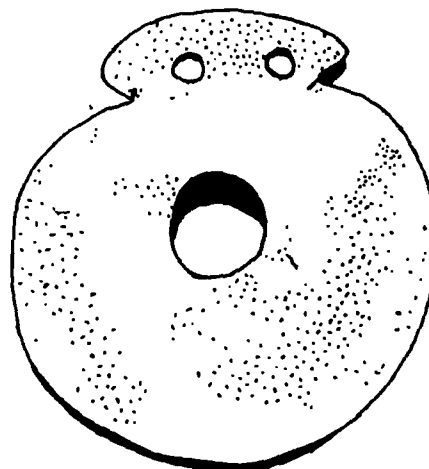
Une chaînette formée de sept anneaux d'or, l'unique, d'ailleurs, jusqu'à présent, dans la culture Gumelnița-Karanovo VI.

Un anneau de fil d'or.

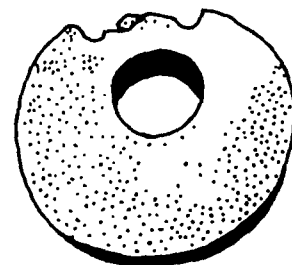
Le trésor entier a 36,170 g comme poids.

a

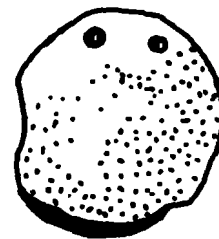
b

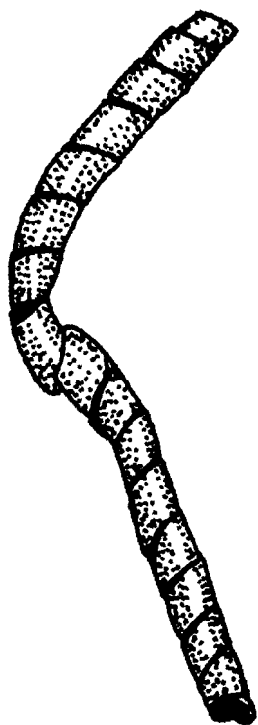

c

Fig.1 Statuete discoidale tip "pandativ" confecționate din aur.

Fig.2 Statuetă discoidală din aur.

a

b

c

d

Fig.3 Saltaleoni din aur.

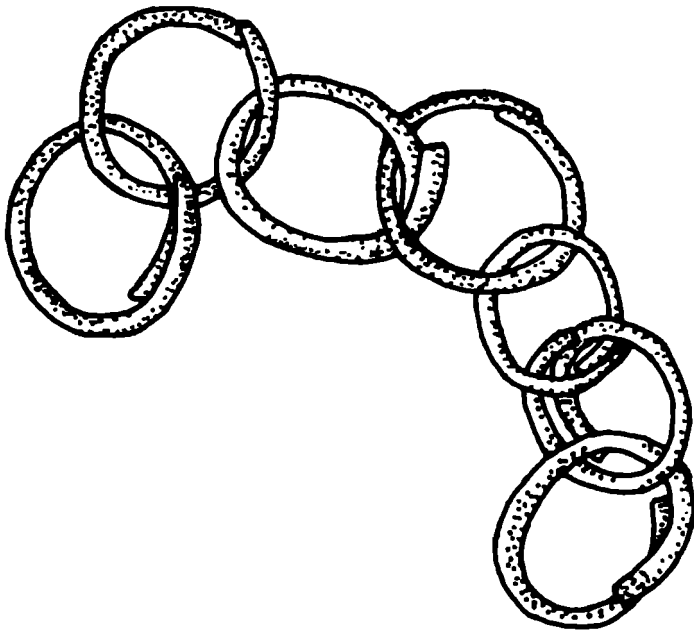

Fig.4 Lănțișor din aur.

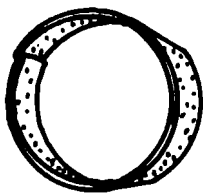

Fig.5 Verigă din aur.

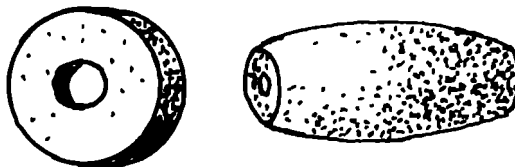

Fig.6 Mărgică din șist calcaros.